

цілей.

Підсумовуючи зазначене вище, можна зробити такі висновки:

1. Готовність майбутнього педагога до професійної мобільності – це інтегральне динамічне новоутворення у структурі особистості майбутнього педагога, що актуалізує його потенційні можливості, відображає відкритість до змін, ступінь усвідомлення сутності мобільності, виявляється у гнучкості мислення й діяльності, умінні прогнозувати й робити усвідомлений вибір.

2. Виокремлено чотири основні компоненти готовності до професійної мобільності (ознаки сформованості): компетентність, моральність, ініціативність, професійна майстерність; мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий, оціночний, психологічний.

3. Процес формування готовності передбачає три основних етапи: професійна орієнтація, професійний відбір, професійне навчання й виховання у виші.

4. Визначено чотири рівні сформованості готовності до професійної мобільності, такі, як: пасивна готовність, активного пошуку, активно-діяльнісний та свідомо-діяльнісний.

Література

1. Ахияров К. Ш. Школа. Труд. Рынок / К. Ш. Ахияров, А. Ф. Амиров. – Уфа : Башк. гос. пед. ун-т, АН РБ, 2001. – 382 с. 2. Викулина М. А. Непрерывное образование и подготовка педагога / М. А. Викулина // Педагогика. – 1999. – №7. – С. 14–27. 3. Громыко Ю. В. Мыследеятельностная педагогика (теоретико-практическое руководство по освоению высших образцов педагогического искусства) / Ю. В. Громыко. – М.: Технопринт, 2000. – 376 с. 4. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / К. М. Дурай-Новакова. – М., 1983. – 46 с. 5. Никитина Е. А. Педагогические условия формирования профессиональной мобильности будущего педагога : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Елена Александровна Никитина. – Иркутск, 2006. – 180 с. 6. Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. Б. М. Бим-Бад; редкол. : М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова [и др.]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2003. – 528 с. 7. Пріма Р. М. Професійна мобільність фахівця як наукова проблема [Електронний ресурс] / Р. М. Пріма // Електронна бібліотека. – Режим доступу: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-01/08prmssp.pdf> 8. Сластенин В. А. Педагогика: инновационная деятельность / В. А. Сластенин, Л. С. Подымова. – М.: Магистр, 1997. – 224 с. 9. Словарь русского языка : в 4 томах / под ред. С. И. Ожегова. – М.: АЗЪ, 1993. – 955 с. 10. Современный словарь по педагогике[текст] / сост. Е. С. Рапацевич. – Мн. : Современ. слово, 2001. – 928 с.

УДК: 159.947.5:371.3:159.923-057.875

Тетяна Гребеник

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Гребеник Т. В. Особливості мотивації до навчання студентів вищих навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації.

У статті розглядаються питання мотивації до навчання студентів і визначається стан окресленої проблеми в теорії і практиці вищої школи. Автор наголошує на актуальності, значущості та гостроті окресленого напрямку діяльності педагогічних

колективів, аналізує основні поняття, презентує результати дослідження та виокремлює особливості формування вмотивованості навчання студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації.

Ключові слова: вмотивованість, внутрішня мотивація, джерела мотивації, зовнішня мотивація, мотив, мотивація.

Гребеник Т. В. Особенности мотивации к обучению студентов высших учебных заведений I-II уровней акредитации.

В статье рассматриваются вопросы мотивации к обучению студентов и определяется состояние данной проблемы в теории и практике высшей школы. Автор подчеркивает актуальность, значимость и остроту указанного направления деятельности педагогических коллективов, анализирует основные понятия, представляет результаты исследования и выделяет особенности формирования мотивации к обучению студентов высших учебных заведений I-II уровней акредитации.

Ключевые слова: мотивированность, внутренняя мотивация, источники мотивации, внешняя мотивация, мотив, мотивация.

Hrebenyk T. V. The motivation peculiarities to the studies of the students of higher educational establishment of the I-II level of accreditation.

The article contains questions of the students' motivation to the studies and determines the state of this problem in theory and practice of higher school. The author emphasizes the actuality, meaningfulness and sharpness of the activity direction of pedagogical collectives; analyses the main notions, presents the results of the investigations and distinguishes peculiarities of forming the students' motivation to the studies.

Key words: motivation, inner motivation, sources of motivation, external motivation, motive.

Питання мотивації до навчання майбутнього фахівця з вищою освітою набуває нині особливої актуальності і гостроти, оскільки «в нашій державі зроблено все для того, щоб рівень освіченості й інтелекту не був морально і матеріально умотивованим» [2]. Вища школа має прищеплювати студентам ґрунтовні професійні знання, уміння і навички; має вчити розвивати здібність засвоювати нові інформаційні технології та потребу в постійному оновленні професійних знань, спонукати до прийняття ефективних новаторських рішень і всім цим підтримувати свою конкурентоспроможність на сучасному ринку праці. Структура мотивів студента, сформована під час навчання у вищій школі, стає стрижнем особистості майбутнього фахівця.

Ураховуючи те, що якість навчального процесу є одним з пріоритетних завдань освіти, питанням мотивації навчальної діяльності приділяється особлива увага як у психологічній, так і педагогічній науці і практиці. У працях вітчизняних і зарубіжних науковців висвітлено різні аспекти проблеми мотивації до навчання у ВНЗ, де зокрема: здійснено аналіз мотивів вступу до вищого навчального закладу (О. Гилон, Г. Мухіна, А. Мечніков та ін.); з'ясовано питання, пов'язані з віковими та індивідуальними особливостями студентів (Т. Корнілова, Є. Григоренко та ін.), виявлено динаміку змін мотивів на різних курсах (С. Бобровицька, Н. Бордовська, П. Якобсон та ін.), виокремлено залежність професійних переваг студентів від їх індивідуально-типологічних особливостей (В. Морощин, І. Соколов та ін.),

виокремлено умови, які сприяють формуванню у студентів позитивної мотивації до навчально-пізнавальної діяльності (Н. Волкова, А. Гебос, В. Михайличенко, В. Полянська, В. Якунін та ін.).

Мета статті – розглянути стан мотивації до навчання студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації в теорії і практиці та виокремити її особливості.

Для нашого часу характерні кардинальні зміни в організації навчального і виховного процесів вищого навчального закладу. Надзвичайно динамічний світ навколо нас більше ніж будь-коли потребує ефективного керівництва в усіх галузях діяльності ВНЗ задля підвищення рівня мотивації до навчання студентської молоді. Нині Україні особливо необхідні громадяни, здатні працювати активно, зацікавлено, з високою професійною майстерністю та новаторським підходом. Важливим у цьому плані є формування в молоді нового наукового мислення, прагнення до аналізу результатів власної та колективної праці. Відтак питання мотивації до навчання студентів є ключовими в діяльності закладу.

Розглянемо визначення основних понять. Під мотивом навчальної діяльності розуміють усі чинники, які зумовлюють вияви навчальної активності: мету, потреби, установки, почуття обов'язку, інтереси тощо. У психолого-педагогічній літературі не подано єдиного розуміння мотивації до навчання та класифікації її мотивів. Відомо, що мотивація – це спонукання до дії; динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, який керує поведінкою людини, визначає її організованість, активність і стійкість; здатність людини діяльно задовольняти свої потреби.

При цьому прийнято виокремлювати три види джерел активності: внутрішні, зовнішні й особистісні. До внутрішніх джерел мотивації до навчання відносять пізнавальні та соціальні потреби (прагнення до соціально схвалюваних дій і досягнень). Зовнішні джерела мотивації до навчання визначаються умовами життєдіяльності студента, до яких відносяться вимоги, очікування та можливості. До особистісних джерел належать інтереси, потреби, установки, ідеали, стереотипи, які зумовлюють прагнення до самовдосконалення, самоствердження і самореалізації у навчальній та інших видах діяльності, які в ході дослідження будемо відносити до внутрішньої мотивації, що передбачає певні кроки суб'єкта, який власне отримує задоволення від самого процесу діяльності, а не заради певних матеріальних благ чи похвали [4].

Внутрішня мотивація сприяє одержанню задоволення від роботи та самовпевненості, викликає інтерес до справи та життя загалом.

В іншому випадку, якщо особа діє певним чином лише заради винагороди, її мотивація – зовнішня. Вона ґрунтується на таких видах стимуляції, як заохочення і покарання, й майже не залежить від внутрішнього «я» особистості. Мета педагогічного колективу – створити для студентів умови, які сприятимуть систематичній вмотивованості. Проаналізуємо особливості означеного питання, розглянувши його практичний аспект. Дослідимо стан мотивації до навчання студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації.

Дослідження проведено на базі Політехнічного технікуму КІСумДУ, Машинобудівного коледжу СумДУ та Індустріально-педагогічного технікуму СумДУ. Нами ставилися завдання проаналізувати стан мотивації до навчання студентської молоді у практиці вишу. В експерименті взяли участь 234 особи, з них 65 осіб є студентами першого курсу, 58 осіб – другого курсу, 55 осіб – третього курсу, 56 осіб – четвертого курсу.

Студенти були представниками різнопрофільних спеціальностей, а саме: 78 осіб – студенти будівельних спеціальностей, 79 осіб – студенти комп'ютерних

спеціальностей, 77 осіб – студенти-менеджери.

У ході експерименту за основну було використано методика діагностики мотивів навчальної діяльності студентів (Т. Гордєєвої, Є. Осін, О. Сичова) для визначення стану навчальної мотивації та зв'язок отриманих результатів з віковими особливостями молоді. Респонденти мали уважно прочитати кожне твердження опитувальника та, використовуючи шкалу від 1 до 5, обвести відповідь, яка найкраще відповідає тому, що вони думають про причини власної залученості до діяльності, тобто: 1 – зовсім не відповідає; 2 – швидше не відповідає; 3 – щось середнє; 4 – скоріше відповідає; 5 – цілком відповідає.

Наведемо відповіді на запитання «Чому Ви в даний час ходите на заняття в технікумі? Тому що...». До опитувальника включено 28 тверджень, а саме: мені цікаво вчитися; заради задоволення, яке я відчуваю, перевершуючи самого себе в заняттях; тому що я хочу довести самому (самій) собі, що я здатний(а) успішно навчатися в технікумі; тому що я повинен (повинна) це робити; чесно кажучи, не знаю, мені здається, що я тут просто втрачаю час; тому що, маючи лише диплом про закінчення школи, я навряд чи зможу знайти хорошу роботу; заради задоволення, яке я відчуваю, відкриваючи для себе щось нове; мені дійсно подобається тут навчатися; я отримую задоволення, перевершуючи самого себе в моїх особистих досягненнях; бо, коли я добре вчуся, я відчуваю себе значущою людиною тощо.

Під час дослідження методами вивчення, окрім анкетування, були також тестування, метод рейтингу, спостереження. Знаючи, що проблема мотивації навчання є однією з центральних у педагогічній психології, оскільки і результат, і процес засвоєння знань значною мірою залежать від залученості до навчального процесу, зацікавленості особистості тих, хто навчається [5], проаналізуємо відповіді на анкети й тести.

Результати дослідження показали, що більшість студентів має внутрішню мотивацію, зумовлену процесом та змістом навчальної діяльності, а саме: пізнавальні мотиви (бажання оволодіти новими знаннями); професійні мотиви; потреба у постійному саморозвитку та самовдосконаленні; усвідомлення власних схильностей та здібностей; власне задоволення тощо. Хоча при цьому слід зазначити, що виокремлюють низку опосередкованих мотивів, які сприяють задоволенню потреб, які не стосуються ні змісту навчання, ні його завдань, а саме: усвідомлення престижності вищої освіти та важливості наявності відповідного диплому, перспективної професії та широких можливостей тощо.

Загалом з 234 студенти лише 22,6% респондентів стверджують, що їм цікаво вчитися. Однак слід звернути увагу на те, що при цьому 64,1% студентів підкреслюють, що їм подобається навчатися в закладі. Отже, говорячи про мотивацію до навчання, слід констатувати наявність сприятливих умов у закладі не лише для навчання, а й для розвитку особистості. Близько 65% студентів зазначили, що хочуть довести собі, що можуть бути успішними в навчанні. Понад 45% респондентів підкреслюють, що їм приємно відчувати, як розширюються їхні знання про предмети та речі, які їх захоплюють.

Рідко навчання є одночасно й улюбленим заняттям студентів. Але їм цікаво вчитися заради задоволення, яке вони відчувають, перевершуючи самих себе в своїх особистих досягненнях, що підтверджується результатами анкетування (37,2% стверджують, що це твердження – щось середнє, 38,5% – скоріше відповідає, 15,4% – цілком відповідає).

Усі без винятку студенти зазначили, що ходять до технікуму (коледжу), щоб

отримати в майбутньому більш престижну роботу. Близько 50% студентів до «дуже важливих» та «важливих» тверджень віднесли: мати високооплачувану роботу, постійно підвищувати свою професійну кваліфікацію, винаходити, удосконалювати, придумувати нове в своїй професії, отримувати задоволення не лише від результатів роботи, а й від самого процесу тощо. Понад 70% опитаних підкреслили, що відвідують навчальний заклад, щоб у майбутньому не мати проблем з роботою. Лише 6,4% студентів відчують, що ходять до навчального закладу за звичкою.

У ході дослідження з'ясовано, що для студентів у навчальних закладах I-II рівнів акредитації створено сприятливі умови для формування як внутрішньої, так і зовнішньої мотивації до навчання. Говорячи зі студентами та спостерігаючи за їх думкою під час заходів та акцій («круглих столів», «відкритих трибун», співбесід з роботодавцями тощо), ми виокремили найбільш вагомі групи мотивів (власне задоволення, обов'язок, прагнення бути конкурентоспроможним фахівцем), які майже однаковою мірою спонукають студентську молодь до навчання.

Узагальнивши результати, представимо їх у діаграмі (рис. 1).

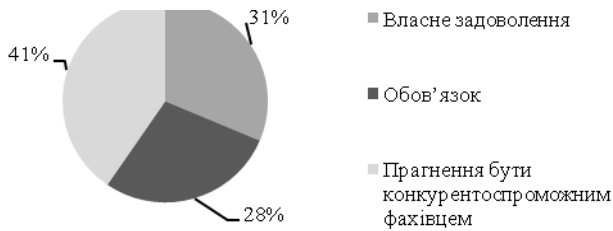

Рис. 1. Результати дослідження мотивації навчальної діяльності студентів (%)

Найпродуктивнішими є внутрішні мотиви, які відображають професійні мотиви та виконують роль створення взаємозв'язку навчальної діяльності з майбутньою професійною.

Більшість респондентів зазначила, що високий професійний рівень викладачів та їхнє партнерське ставлення до студентів позитивно впливають на зміцнення внутрішньої мотивації до навчання. Аналізуючи результати дослідження, ми з'ясували, що залежно від курсу навчання різняться відповіді на запитання опитувальника. Однак на різних курсах домінують мотиви різних груп. На першому курсі провідними є мотиви, що підсилюють прагнення бути конкурентоспроможним фахівцем, на другому – обов'язок і власне задоволення, на третьому – власне задоволення, на четвертому курсі – прагнення бути конкурентоспроможним фахівцем.

Аналізуючи результати дослідження мотивації до навчання, слід підкреслити таке: на всіх курсах, не залежно від спеціальності, ситуація успіху позитивно впливає на мотивацію студентів до навчання; студенти-будівельники захоплюються на старших курсах новими знаннями з фахових предметів, що безпосередньо пов'язано з майбутньою високооплачуваною професією; менеджери протягом всього терміну навчання прагнуть довести, що вони успішні; студенти комп'ютерних спеціальностей прагнуть оволодіти знаннями, щоб у майбутньому не мати проблем з роботою (чітко знаючи свою мету з першого курсу).

У такий спосіб простежується значна вибірковість пізнавальних (навчальних) мотивів, що призводить до суттєвого зниження інтересу до окремих предметів на

користь майбутніх спеціалізованих знань. Простежується єдність процесуальної й результативної мотивації. М. Діденко зазначає, що «всі труднощі створення мотивації полягають у тому, що вона належить до суб'єктивного світу студента і визначається його власними поривами й потягами, а викладач лише опосередковано впливає на неї, створюючи передумови і формуючи основу, на базі якої у студента виникає особистісне зацікавлення роботою» [1].

Чим старші студенти, тим меншу кількість мотиваторів вони називають у якості стимулів своєї поведінки. Це свідчить про те, що під впливом стійкого систематизованого світогляду, який тільки формується, у них виникає чітка ієрархізована структура мотиваційної сфери. На думку Р. Стернберга, який тривалий час вивчав можливості прогнозування успіху в різних видах діяльності (навчальної, професійної) за допомогою тестів інтелекту, «мотивація є кращим предиктором успіху, ніж інтелект» [4]. Поділяючи думку науковця, зазначимо, що питання мотивації до навчання студентської молоді мають бути пріоритетними завданнями стратегічних планів вищих навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації, а відтак створення умов, сприятливих для формування вмотивованості навчання студентів, є систематичною, плановою, щоденною, кропіткою, вагомою справою їх педагогічних колективів.

Розуміючи, що майбутнє країни меншою чи більшою мірою залежить від кожного, хто нині сидить за студентською партою, ігнорування питання навчання і виховання молоді є неприпустимим в освітянській справі. Умотивованість навчання має стати однією з перших сходинок на шляху до розв'язання нових завдань, що на сучасному етапі постають перед освітою України, яка декларує свої прагнення бути розвиненою, демократичною державою.

Отже, в організації навчально-виховного процесу ВНЗ І-ІІ рівнів акредитації слід ураховувати особливості мотивації до навчання студентів, а саме:

- вихід за межі стандартної навчальної програми і систематичне заохочення до глибокого опрацювання теми фахової спрямованості, при цьому зважаючи на рівень розвитку студентів і не допускаючи приниження їх гідності;

- спрямованість навчальної програми на задоволення фахових пізнавальних потреб студентів і використання більш складних видів діяльності, які потребують абстрактних розумових процесів високого рівня, при цьому запобігаючи надмірному вихвалянню здібностей обдарованих студентів та уникаючи ситуацій з елементами змагання, які можуть призвести до протистояння серед студентів;

- мобільність у використанні ресурсів і збільшення вимог до самостійної цілеспрямованості під час розв'язання поставлених завдань, при цьому сприяючи створенню умов та можливостей для подальшого розвитку здібностей студентської молоді;

- контроль готовності викладачів до занять й надання їм змоги отримувати нові відомості зі швидкоплинного наукового світу, при цьому спонукати студентів до самостійного пошуку нових знань і формування здатності до самоаналізу;

- доцільність сприяння розвитку свідомості студентів й усвідомленню їх зв'язку із соціумом, при цьому надання можливості для формування та вияву лідерських якостей, ініціювання заохочення та стимулювання творчого та продуктивного мислення, схвалення оточенням.

Перспективи подальшого розв'язання проблеми мотивації до навчання студентів вищих навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації полягають у площині дослідження психолого-педагогічних аспектів відповідної підготовки педагогічних кадрів.

Література

1. Діденко М. О. Формування позитивної мотивації студентів при вивченні іноземних мов [Електронний ресурс] / М. О. Діденко // Водний транспорт. – 2013. – Вип. 1. – С. 121–124. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vodt_2013_1_24.pdf.
2. Дробноход М. Сьогодні і проблеми вищої школи України [Електронний ресурс] / М. Дробноход. – Режим доступу: <http://anvsu.org.ua>.
3. Кочарян А. С. Эффективность учебной деятельности студентов: проблема выбора факторов успешности и мишеней педагогического воздействия / А. С. Кочарян, Е. В. Фролова, В. Н. Павленко, Н. А. Чичихина // Проблемы емпіричних досліджень у психології. – 2009. – Вип. 2. – С. 379–387.
4. Кочарян О. С. Структура мотивації навчальної діяльності студентів: [навч. посіб.] / О. С. Кочарян, Е. В. Фролова, В. М. Павленко. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2011. – 40 с.
4. Черняк Н. О. Формування мотивації студентів до навчання у ВНЗ [Електронний ресурс] / Н. О. Черняк // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2013. – № 38–39. – С. 388–393. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pipo_2013_38-39_63.pdf.

УДК 378.013-047.22

Ірина Драч

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ УПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Драч І. І. Аналіз результатів упровадження моделі компетентісно-орієнтованого управління підготовкою майбутніх викладачів вищої школи.

У статті обґрунтовано необхідність оновлення управлінських механізмів під час здійснення компетентісно-орієнтованої підготовки майбутніх викладачів вищої школи, проаналізовано результати педагогічного експерименту щодо впровадження його моделі в ході підготовки магістрантів педагогіки вищої школи. Розкрито особливості динаміки розвитку когнітивного, діяльнісного та особистісного компонентів професійної компетентності майбутніх викладачів вищої школи. Зроблено висновок щодо зумовленості більш вираженої динаміки показників сформованості професійної компетентності студентів в експериментальних групах порівняно з контрольними групами додатковим впливом розробленої моделі компетентісно-орієнтованого управління професійною підготовкою магістрантів педагогіки вищої школи.

Ключові слова: компетентісний підхід, компетентісно-орієнтоване управління, професійна підготовка, професійна компетентність.

Драч И. И. Анализ результатов внедрения модели компетентностно-ориентированного управления подготовкой будущих преподавателей высшей школы.

В статье обоснована необходимость обновления управленческих механизмов при осуществлении компетентностно-ориентированной подготовки будущих преподавателей высшей школы. Проанализированы результаты педагогического эксперимента по внедрению модели компетентностно-ориентированного управления в ходе подготовки магистрантов педагогики высшей школы. Раскрыты особенности динамики развития когнитивного, деятельностного и личностного компонентов профессиональной компетентности будущих преподавателей высшей школы. Сделан вывод о связи более выраженной динамики показателей сформированности профессиональной компетентности студентов в экспериментальных группах по